

Kaikki samalla viivalla

Varhaiskasvatusikäisten yhdenvertaisuuden
tukeminen

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja
nuorisotyö
Opinnäytetyö AMK
Kevät 2018
Hanna Heikkinen
Katja West

Lahden Ammattikorkeakoulu
Opinnäytetyö, AMK

HEIKKINEN HANNA
WEST KATJA

Kaikki samalla viivalla

Varhaiskasvatusikäisten yhdenvertaisuuden tukeminen

Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö, 29 sivua, 1 liitesivu

Kevät 2018

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö oli toiminnallinen. Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää, miten varhaiskasvatuksessa voitaisiin vahvistaa eri sosioekonomisista taustoista tulleiden lasten yhdenvertaisuutta. Opinnäytetyön tavoitteena oli koota huoneentaulu toimintatavoista varhaiskasvatuksen ammattilaisten käyttöön perheiden tukemiseksi varhaiskasvatuksessa.

Kirjallisten lähteiden lisäksi halusimme selvittää, miten yksittäisissä päiväkodeissa oli huomioitu lasten yhdenvertaisuuden kokeminen ja toteutuminen päiväkodin arjessa. Kysyimme asiasta varhaiskasvatuksen henkilökunnalta ja kokosimme vastauksista huoneentaulun. Aihe on merkittävä huono-osaisuuden vaikuttaessa yhä useamman lapsen arkeen, rajaten perheiden mahdollisuuksia tasavertaiseen osallisuuteen yhteiskunnassa. Aihe on ajankohtainen, koska lapsiköyhyys on kolminkertaistunut viimeisen 23 vuoden aikana.

Johtopäätöksenä voimme todeta, että varhaiskasvatuksen muuttaminen maksuttomaksi olisi paras tapa tukea varhaiskasvatusikäisten lasten osallisuutta. Huoneentauluun olemme koonneet matalankynnyksen tavoitteita.

Asiasanat: osallisuus, sosioekonominen tausta, varhaiskasvatus, yhdenvertaisuus.

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

HEIKKINEN HANNA

WEST KATJA

Everyone as equal as the one next to them

Supporting the equality of children in early childhood education

Bachelor's Thesis in Social Pedagogy for Work with Children and Young
People, 29 pages, 1 page of appendices

Spring 2018

ABSTRACT

The thesis was practice-based. The purpose of the thesis was to find out how it would be possible to strengthen equality in early childhood education as children come from different socioeconomic backgrounds. The aim of the thesis was to gather a set of common guidelines on working methods that early childhood education teachers can use for supporting families in daycare.

Besides using written sources, the aim was to study how in different day care centers every individual child's experience of equality is accomplished. We gathered the sticky notes board according to the answers gotten from the daycare centers' personnel. The topic is significant as disadvantages have an impact on more and more children, thus limiting families' chances at an equal involvement in society. The subject is current because child deprivation has tripled in 23 years.

As a conclusion it can be stated that changing early childhood education to free would be the best way to support the involvement of the children. There are easily achieved goals in the sticky notes board.

Key words: early childhood education, equality, involvement, socioeconomic background.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	VÄHÄVARAISUUS SUOMESSA	2
2.1	Köyhyys	2
2.2	Lapsiköyhyys	4
2.3	Huono-osaisuus	6
3	YHDENVERTAISUUDEN EDELLYTYKSET	9
3.1	Yhdenvertaisuus	9
3.2	Sosiaalinen oikeudenmukaisuus	10
3.3	Osallisuus	11
4	VARHAISKASVATUS	14
4.1	Laadukas varhaiskasvatus	14
4.2	Eriarvoisuus varhaiskasvatuksessa ja inklusio	16
4.3	Perheiden yksilöllisyyden huomioiminen ja tukeminen	18
5	LÄHTÖKOHDAT, TUTKIMUSMENETELMÄT JA TOTEUTUS	20
5.1	Aiheen valinta ja rajaaminen	20
5.2	Tarkoitus ja tavoite	20
5.3	Suunnitelman laatiminen	20
5.4	Tiedonhankinta- ja jäsentely	21
5.5	Huoneentaulun kokoaminen ja produkti	21
5.6	Tutkimusmenetelmät	22
5.7	Aineiston keruu	22
6	KYSELYN TULOKSET	24
6.1	Empatiakuilu	24
6.2	Liikuntavälineet	24
6.3	Retket ja lelupäivät	24
6.4	Juhlat	25
6.5	Päiväkodin varavaatteet ja kierrätyspiste	25
6.6	Muita esiin nousseita asioita ja ajatuksia	25
7	POHDINTA	27
	LÄHTEET	30
	LIITTEET	36

1 JOHDANTO

Teemme lastentarhaopettajanpätevyyden, joten alusta asti on ollut selvää, että työmme kytkeytyisi varhaiskasvatukseen. Opintojen aikana molemmille on herännyt kiinnostus vähävaraisten tukemiseen. Yhdistimme opinnäytetyöhön molemmat mielenkiinnon kohteet. Pohdimme, miten lapsiperheitä voisi kohdella varhaiskasvatuksessa yhdenvertaisesti, niin ettei perheen sosioekonomisella asemalla olisi merkitystä.

Sosioekonomisella tarkoitetaan hyvinvoinnin aineellisia ulottuvuuksia, tuloja, omaisuutta ja asumistasoa sekä aineellisten voimavarojen hankkimiseen tarvittavia edellytyksiä, koulutusta, ammattia ja asemaa työelämässä (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2018a). Lasten elämässä köyhyys ilmenee eriarvoisena asemana ikätovereihinsa verrattuna. Aihe on ajankohtainen, sillä Suomessa lapsiköyhyys on ollut kasvussa. Yhtenä edellytyksenä yhdenvertaisuuden toteutumiseksi on, ettei varhaiskasvatuksessa edellytetä perhettä tekemään hankintoja lapsen osallisuuden toteutumiseksi. Aihe on merkittävä huono-osaisuuden vaikuttaessa yhä useamman lapsen arkeen rajaten perheiden mahdollisuuksia tasavertaiseen osallisuuteen yhteiskunnassa.

Opinnäytetyömme tarkoitus on etsiä tietoa, kuinka varhaiskasvatuksessa huomioidaan vähävaraiset perheet. Tavoitteenamme on koota tiedon pohjalta huoneentaulu varhaiskasvatuksen käyttöön. Tavoitteen ollessa huoneentaulun tekeminen, muotoutui työmme toiminnalliseksi opinnäytetyöksi. Opinnäytetyön produktina syntynyt huoneentaulu toimii varhaiskasvatuksen henkilökunnalle muistuttajana huomioimaan lasten ja perheiden erilaiset taloudelliset resurssit osallistua ja toimia arkisissa tilanteissa. Yksi sosionomin kompetensseista on eettinen osaaminen, jonka osa-alueisiin kuuluu yhteiskunnassa haavoittuvassa asemassa olevien puolelle asettuminen, ja koemme produktimme tukevan sitä.

Kysyimme aiheesta varhaiskasvatuksen henkilökunnalta sosiaalisessa mediassa. Suunnittelimme ensin kysymistä oman paikkakunnan päiväkodeista, mutta päädyimme laajempaan otantaan.

2 VÄHÄVARAISUUS SUOMESSA

2.1 Köyhyys

Köyhyys on monitahoinen ilmiö 2010-luvun Suomessa. Väestö jaetaan yläluokkaan, alempaan ja ylempään keskiluokkaan ja työväenluokkaan mikä perustuu koulutustasoon ja varallisuuteen. Peruskoulun ja ammattikoulun käyneet kuuluvat työväenluokkaan, lukio-, opisto- ja ammattikorkeakoulun käyneet alempaan keskiluokkaan ja yliopistokoulutuksen saaneet ylempään keskiluokkaan. Yläluokkaan kuulumisen perustuu täysin varallisuuteen, koulutustasolla ei ole merkitystä. Sijoittuminen yhteiskuntaluokassa voi muuttua, jos henkilön tulotaso tai koulutusaste muuttuvat. Suuri osa omaisuudesta on yläluokan hallinnassa, ja yläluokan vaurastuminen jatkaa kasvuaan. (Isola & Suominen 2016, 19–20.) Köyhyydestä johtuvan sosiaalisen toimintakyvyn rajoittuneisuus aiheuttaa häpeän tunnetta kykenemättömyydestä elää yhteiskunnassa vallitsevan tavan mukaisesti. (Kangas & Ritakallio 2005; Forssén & Roivanen & Ylinen & Heinonen 2012, 130). Häpeän tunnetta voidaan kokemuksena määrittää heikkouden, vähäpätöisyyden, kykenemättömyyden tai pahuuden kokemukseksi. Eläminen häpeän vallassa lamaannuttaa ihmisen ja tekee tämän kyvyttömäksi puolustamaan itseään. (Granfelt 2010; Forssén ym. 2012, 130.)

Suomessa on noin 101 000 köyhää lasta. Köyhyys on kehityksen ja hyvinvoinnin riskitekijä. Se on yksi lasten suurimmista eriarvoisuuden aiheuttajista. (Lastensuojelun Keskusliitto 2017, 5.) Köyhille lapsiperheille perustulo sosiaaliturvan muodossa on tärkeä tulonlähde. Lapsiperheiden etuudet ovat heikentyneet samaan aikaan, kun muiden väestöryhmien perusturvan taso on pysynyt ennallaan tai jopa parantunut. Yleisimmin toimeentulovaikeuksia on yksinhuoltajilla, heillä jää säästöön rahaa puolta harvemmin kuin yleensä lapsiperheillä. Myös monilapsisilla perheillä on vaikeuksia kattaa menot tuloilla. (Salmi & Närvi & Lammi-Taskula 2016, 24–26.) Vähävaraiset perheet saattavat kieltää tavoiteltujen asioiden arvon, koska heillä ei ole mahdollisuutta hankkia yhteiskunnassa yleisesti

arvostettuja asioita. Vallan puute aiheuttaa voimattomuutta, ja ihmiset ottavat herkästi vähäisenkin vallan omiin käsiinsä saattaen samalla aiheuttaa itselleen tai ympäristölleen haittaa. Käytännössä tämä ilmenee esimerkiksi neuvolakäynneistä tai varhaiskasvatuksesta kieltäytymisenä. (Isola & Suominen 2016, 29.)

Lasten arjessa perheiden taloudellisen eriarvoisuuden kasvu näkyy materiaalisina eroina sekä tunnekokemuksina eroista, siinä millaisia vaatteita tai leluja lapsella on päiväkodissa. (Hakovirta & Rantalaiho 2012; Mykkänen & Böök 2017; Koivula & Siippanen & Eerola-Pennanen 2017, 80–81.) Lasten mukaan rikkaan ja köyhän erottaa kännykästä ja vaatteista. Köyhempien lasten tavarat ovat vanhan mallisia, käytettyjä ja rikkinäisiä. Vaatteet ostetaan kirpputoreilta ja tavarataloista. (Hakovirta & Kallio 2014, 156–157.) Erot limittyvät myös lapsen sosiaaliseen asemaan ja osallisuuteen kaveripiirissä sekä vertaisryhmissä. Tavaroiden vertailun vaikutuksena lapsen sosiaaliset toimintamahdollisuudet voivat kaventua tai yhteenkuuluvuudentunne kaveriporukkaan voi vähentyä. Näin riski tulla kiusatuksi kasvaa. (Hakovirta & Rantalaiho 2012; Mykkänen & Böök 2017; Koivula ym. 2017, 81.)

Lapset saattavat tuntea häpeää, jos he ovat erilaisia kuin muut tai heidän perheessään on jotain valtavirrasta poikkeavaa, esimerkiksi taloudellisia vaikeuksia, työttömyyttä tai alkoholismia. Erilaisuudesta joutuu pilkatuksi ja väheksytyksi. Puutteesta kertovat muodista menneet vaatteet tai huolimaton ulkoasu. (Malinen 2010, 95.) Häpeä altistaa kateuden tunteelle. Kun tuntee itsensä huonommaksi ja riittämättömäksi, alkaa kadehtimaan muita. (Malinen 2012, 203.) YK:n lapsen oikeuksien komitea on kehottanut Suomea tehostamaan vähäosaisten perheiden tukemista. Kaikille lapsille tulee taata oikeus riittävään elintasoon. Useat talouden sopeutustoimet ovat osunut nuorten perheiden talouksiin, esimerkiksi varhaiskasvatukseen kohdistuneina leikkauksina. (Lastensuojelun Keskusliitto 2017, 5.)

Absoluuttisen köyhyyden kohdatessa eivät ruuan, vaatetuksen ja asumisen vähimmäisedellytykset täyty. Yleisintä absoluuttinen köyhyys on

kehitysmaissa. Yksilön ollessa selkeästi huono-osaisempi muun väestön elintason tai elintapaan nähden määritellään hänen elävän suhteellisessa köyhyydessä. Suhteellisessa köyhyydessä elävillä on vaikeuksia osallistua yhteiskunnan sosiaalisiin, taloudellisiin ja kulttuurisiin toimintoihin.

Suhteellisen köyhyyden syitä voivat olla pieni palkka, korkeat asumiskustannukset tai velkaantuminen. Pitkittyessään suhteellinen köyhyys voi johtaa kurjuuteen. (Isola & Suominen 2016, 28–29.)

2.2 Lapsiköyhyys

Vanhempien tulojen perusteella määritellään, kuuluuko alle 18-vuotias lapsiköyhyyden piiriin. Lapsiköyhyys on sekä perheen että lasten köyhyyttä ilmaiseva määritelmä ja lapsen asemaa määritellään perheen aikuisten taloudellisen aseman kautta. (Raunio 2006, 111.) Perheen riittävän toimeentulon, ruoan, vaatteiden, turvatun asunnon ja turvallisen asuinympäristön vajeet horjuttavat vanhemmuutta ja perheen ihmissuhteita (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos 2018b). Lapsiköyhyys on muuttuva ja moniulotteinen ongelma. Tulojen riittävyys on perinteinen tapa mitata köyhyyttä, mutta erityisesti lasten köyhyyden tarkastelu tulee olla monipuolisempaa. (Karvonen & Mäntylä & Salmi 2016, 7.) Köyhyys vaikuttaa lapseen kokonaisvaltaisesti, ja lapsuuden taloudelliseen sekä sosiaaliseen osallisuuteen liittyvät köyhyyskokemukset vaikuttavat pitkään (Isola & Suominen 2016, 48). Köyhyys vaikuttaa myös lapsen mahdollisuuksiin ja myöhempään kykyihin toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Perheen pienet tulot vaikuttavat monella tavalla lasten elämään. Vähävaraisuudella on psykososiaalinen ulottuvuus, joka koskettaa perheitä aineellisen puutteen lisäksi. Perheiden erilaiset tavat käyttää ja säästää rahaa eivät näy tulomittareissa, vaikka ne vaikuttavat lapsen materiaaliseen hyvinvointiin. (Karvonen ym. 2016, 7.)

Perheen taloudelliset vaikeudet saattavat ilmetä kielteisesti lasten käyttäytymisessä, oppimiskyvyssä ja terveydessä aiheuttaen samalla lapselle häpeää, ulkopuolisuuden tunnetta ja osattomuutta esimerkiksi lapsen jäädessä vähävaraisuuden vuoksi ulkopuoliseksi kaveripiirinsä

kulutus- ja harrastustottumuksista. Perheen taloudelliset ongelmat voivat lisäksi heikentää lasten mahdollisuuksia käydä peruskoulu loppuun, elää taloudellisesti itsenäisesti tai ne saattavat näkyä mielenterveys ongelmina. (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos 2018b.) Lapsen hyvän kasvun mahdollistavat perhe ja sen osallisuus kasvuympäristössä sekä sosiaaliset suhteet. Lapsiköyhyyden vaikutus on usein haitallisinta ja läpitunkevinta varhaislapsuudessa koettuna. Materiaalisen puutteen lisäksi köyhyydellä on yhteys lasten kokemaan sosiaaliseen eristämiseen ja kiusaamiseen, syrjäytymiseen ja osattomuuteen. Lapsia saattaa huolestuttaa perheenjäsenten hyvinvointi ja perheen toimeentulo. Perheen sisällä tilanne voi olla jännitteinen, ja lapsilla saattaa olla suurempi vastuu kodista ja kotitöistä kuin muilla saman ikäisillä. Köyhyys on sosiaalinen ilmiö, ja sillä on moninaiset sosiaaliset seuraukset. (Karvonen ym. 2016, 10.)

Lasten kehitysedellytykset tulee turvata eriarvoisuuden vähentämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Tämä mahdollistuu turvaamalla kehitysympäristöjen: kodin, päivähoiton, koulun, työn ja vapaa-ajan ympäristöjen toimintaedellytykset. Suojaavat tekijät, myönteiset ihmissuhteet ja onnistumisen kokemukset turvaavat kasvua. Koettu hyväksyntä, kannustus, keskusteleva ja kuunteleva ohjaus, kiinnostuneisuus, johdonmukaisuus sekä myönteinen asenne tukevat kokemuksia pärjäämisestä. Lapsiköyhyyden vähentämiseen ja lasten tasa-arvon toteutumiseen voidaan parhaiten vaikuttaa perusturvajärjestelmillä. (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos 2018b.) Peruspalveluilla on suuri merkitys lapsiköyhyydelle. Yhteiskunnalla on laaja rooli lasten ja nuorten arjessa. Varhaiskasvatuksessa ja koulussa vaikutetaan hyvän kasvun edellytyksiin. Varhaiskasvatus-, koulutus- ja terveystalvelujen avulla voidaan jopa katkaista huono-osaisuuden kierteitä. (Karvonen ym. 2016, 10.)

Lapsen oikeuksien komitea on kirjannut syrjimättömyysveloitteen, minkä mukaan valtioiden tulee pyrkiä aktiivisesti tunnistamaan lapsiryhmät ja lapset, joiden oikeuksien toteuttaminen saattaa edellyttää erityisiä toimia. Valtioiden tulee kerätä tietoja, joiden avulla syrjintä tunnistetaan, jonka jälkeen tulee ryhtyä aktiivisiin toimiin syrjinnän poistamiseksi tai

lieventämiseksi. Syrjimättömyysvelvoite edellyttää ennakoivia toimenpiteitä, jotta kaikilla lapsilla olisi samat oikeudet. Erityistä huomiota tulee kiinnittää muun muassa köyhissä perheissä elävien lasten oikeuksien toteutukseen. Pikkulapset ovat suuressa vaarassa tulla syrjityiksi, koska heidän oikeuksiensa toteutuminen on riippuvaa muista ihmisistä. He voivat myös kärsiä vanhempiinsa kohdistuvan syrjinnän seurauksista. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä tulee huomioida, että kaikilla lapsilla tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet hyötyä saatavilla olevista palveluista. (Heinonen & Iivonen & Korhonen & Lahtinen & Muuronen & Semi & Siimes 2016, 171–173.)

Hallituksen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE, perhekeskustoiminta ja muut toimintamallit tarjoavat seurakunnan, kunnan ja alueen muiden toimijoiden välille yhteistyömahdollisuuksia mahdollistaen yhdessä toimimisen alueen lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi. (Haapsalo & Petäjä & Vuorelma & Glad & Sandén & Pulkkinen & Tahvanainen 2017, 95.) Vuonna 1995 julkaistun Euroopan parlamentin mietinnän mukaan laadukkaiden palvelujen tulisi olla kaikkien lasten ulottuvilla ja jäsenvaltioiden tulisi tarjota kaikista sosiaaliryhmistä tuleville tasavertainen pääsy päiväkoteihin ja esikouluihin. Lasten varhaiskasvatusohjelmien osallisuuden aktivoimiseksi tulisi kannustaa vanhempia. Jäsenvaltioiden tulisi pitää kohtuuhintaista ja kaikkien saatavilla olevaa varhaiskasvatuksen kehittämistä sosiaalisena investointina. (Heinonen ym. 2016, 62.)

2.3 Huono-osaisuus

Kaikki huono-osaiset eivät ole köyhiä tai pienituloisia. Pelkät aineelliset pääomat eivät riitä ilman kykyä käyttää niitä hyvinvoinnin edistämiseen (Särkelä 2009, 24). Huono-osaisuutta voi esiintyä monella elämän osa-alueella, kuten koulutuksellisella, työmarkkinallisella, taloudellisella, sosiaalisella tai terveydellisellä. (Berg & Huurre & Kiviruusu & Aro 2011, 168.) Huono-osaisuutta voidaan määrittää sisäisin kriteerein, ihmisten tai ryhmien ajatuksista elämäntilanteistansa suhteessa muihin,

jolloin sisäiset rajat määrittyvät minuuksien ja identiteettien rakentumisen kautta. Viranomaiset ja intressiryhmät määrittelevät huono-osaisuuden luokittelemalla ja rajaamalla ihmisiä ulkoisien kriteerien perusteella kategorioihin. Viranomaisten luokittelu perustuu usein yhteiskunnallisen muutoksen seurannan systematisointiin, ja intressiryhmät luovat rajoilla omien etujen mukaisia sulkeutumia, kuten ammattipätevyudet tai ansio- ja perusturvan väliset sosiaaliturvan rajapinnat. (Niemelä & Saari 2013,12.)

Huono-osaisuus ja siihen johtaneet syyt ovat moninaisia vaihdellen yhteiskunnan rakenteista yksilön valintoihin painoarvon muuttuessa eri kohderyhmissä. (Saari 2015, 87.) Ihmiset usein yliarvioivat sosiaalisen asemansa ja aliarvioivat suhteellisen huono-osaisuutensa. Tämä on sidoksissa yhteiskunnan institutionaaliseen rakenteeseen osoittaen hyvinvointivaltioiden pystyvän vähentämään koettua huono-osaisuutta. (Kainulainen & Saari 2013, 39.)

Objektiivinen huono-osaisuus kulkee käsi kädessä koetun huono-osaisuuden kanssa: jälkimmäistä kysytään suoraan ja edellistä osoittaa asuminen asuntolassa tai ruokajonossa käyminen. Huono-osaisuuden politiikan tulisi perustua tulo- ja elintasotietojen lisäksi ihmisten kokemukset huomioon ottaviin räätälöityihin ratkaisuihin. Onnistunut yhteiskuntapolitiikka pystyy lisäämään tyytyväisyyttä elämään suhteellisen pienillä tuilla ja palveluilla. Huono-osaisten koettu hyvinvointi on tällöin itseisarvoinen tavoite, jonka luomisen ja ylläpitämisen tarkastelu tapahtuu julkisen vallan luomien kriteerien sijasta ihmisten identiteettien ja minuuksien näkökulmasta. (Kainulainen & Saari 2013, 39–40.) Uhkana ihmisen elämän hallinnan heikentyessä ja huono-osaisuuden kasaantuessa ja monimuotoistuessa on usein syrjäytyminen. Huono-osaisuuden kasautuminen ja syveneminen vaikeuttavat syrjäytymistä irti pääsemistä. (Berg, ym. 2011, 168.) Syrjäytymistä voidaan pitää perinnöllisenä. Vaikuttavina tekijöitä ovat kasvuympäristö, vanhempien malli sekä geneettiset riskitekijät. Syrjäytymisvaarassa oleva tai syrjäytynyt äiti usein tupakoi tai käyttää päihteitä ja on alttiimpi monille raskaushäiriöille, siksi jo sikiöaikaiset olosuhteet voivat lisätä huono-osaisuuden ylisukupolvisuutta. Syrjäytymisen ylisukupolvisen kierteen

katkaisun suojaavien tekijöiden merkitystä tutkitaan aktiivisesti. Sikiöajan olojen pitkäaikaisvaikutusten tutkimukset auttavat tukemaan lapsia, joiden kehitystä ja terveyttä on syytä seurata tarkkaan. Äitiys- ja lasten terveydenhuoltoon investoimalla ehkäistään syrjäytymistä. (Kajantie & Hovi & Eriksson & Laivuori & Andersson & Räikkönen 2013, 36.) Lapsen kasvua tuetaan, ja syrjäytymisen riskejä vähennetään edistämällä lasten ja perheiden osallisuuden sekä yhteisöllisyyden kokemuksia. Päivähoidossa se on henkilöstön vuorovaikutustaitojen vahvistamista ja yhteistoimintaa vanhempien kanssa. (Salmi & Mäkelä & Perälä & Kestilä 2012, 6.)

3 YHDENVERTAISUUDEN EDELLYTYKSET

3.1 Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuus on perusoikeus ja se tarkoittaa, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia. Yhdenvertaisuus kuuluu kaikille, riippumatta sukupuolesta, iästä, etnisestä tai kansallisesta alkuperästä, kansalaisuudesta, kielestä, uskonnosta ja vakaumuksesta, mielipiteestä, vammasta, terveydentilasta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Mahdollisuudet koulutukseen, työhön ja erilaisiin palveluihin kuuluvat kaikille. (Yhdenvertaisuus 2018.) YK:n lapsen oikeuksien sopimus ohjaa lapsia koskevissa asioissa päätöksentekoa ja hallintoa. Päätöksiä valmistellessa arvioidaan niiden vaikutuksia lasten ja perheiden hyvinvointiin. Yhdenvertaisten palveluiden suunnittelun, kehittämisen ja arvioinnin lähtökohtina on lasten ja perheiden moninaisuus. Strategialla luodaan pohja yhdenvertaisuudelle ja se toimii pohjana johdonmukaiselle ja suunnitelmalliselle päätöksenteolle, lasten ja perheiden osallisuudelle ja tehokkaille ja saavutettaville oikeusturvakeinoille. (Unicef 2018b.)

Yhdenvertaisuus ei ole synonyymi samanlaisuudelle. Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan yhteisön jäsenten yhdenvertainen kohtaaminen ja kohtelemine on tärkeää, riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. (Opetushallitus 2016, 30.) Vuonna 2017 tehdyssä katsauksessa lasten ja nuorten palvelukokemuksia koskevaan tietoon kuitenkin havaittiin, ettei yhdenvertaisuus toteudu palvelukentällä. Sukupuoli, asuinalue, etnisyys, vammaisuus, seksuaali- ja sukupuoli-identiteetti sekä kasaantuva huono-osaisuus ja sosioekonominen asema ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat saatavilla oleviin palveluihin ja niiden piirissä olevien kokemuksiin. Jotta eriarvoisuutta voitaisiin vähentää, tulisi tunnistaa ongelmakohtat. (Peltola & Moisio 2017, 26.) Eriarvoisuuden kaventamisessa olisi tärkeää taata lapsille parhaat mahdolliset edellytykset kasvuun, kehitykseen, hyvinvointiin ja oppimiseen. Perusta aikuisiän hyvinvoinnille luodaan jo lapsuudessa. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2018b.)

Varhaiskasvatuksella tulisi luoda yhdenvertaiset edellytykset siihen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. (Opetushallitus 2016, 8.) Yhdenvertaisuudella kasvatuksessa ja opetuksessa tarjotaan lapsille todellisia mahdollisuuksia ja tilaisuuksia oppimiseen (Eerola-Pennanen & Turja; Koivula ym. 2017, 195). Lapsilisien indeksikorotuksen jäädyttäminen, subjektiivisen päivähoito-oikeuden ja kotihoidon tuen rajoittaminen ovat vaikeuttaneet monen lapsiperheen arkea. 1.8.2016 alkaen kunnat ovat voineet rajata subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden 20 tuntiin viikossa, mikäli toinen tai molemmat vanhemmat ovat työttömiä tai perheen toista lasta hoidetaan kotona äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaalla. Lasten yhdenvertaisuuden toteutuminen vaarantuu kuntien arviointiprosessien ja eriävien käytäntöjen vuoksi. (Lastensuojelun Keskusliitto 2017.)

3.2 Sosiaalinen oikeudenmukaisuus

Yhdenvertaisuuteen liittyy olennaisesti sosiaalinen oikeudenmukaisuus, joka on ihmisiä oikeudenmukaisesti, kunnioittavasti, arvokkaasti ja tasavertaisesti kohteleva kasvatustilasto, lähestymistapa ja toiminta. (Nieto 2010; Eerola-Pennanen & Turja; Koivula ym. 2017, 197.) YK:n pääsihteerin Ban Ki-moonin mukaan sosiaalisessa oikeudenmukaisuudessa on kyse muustakin kuin eettisestä velvoitteesta – sosiaalinen oikeudenmukaisuus on kansallisen vakauden ja globaalien hyvinvoinnin perusta. (Suomen YK-liitto 2018.) Sosiaalista oikeudenmukaisuutta toteuttavalla opetuksella vastustetaan sosiaalisen ja inhimillisen elämän eroihin perustuvaa epätasa-arvoa, ja diskriminaatiota aiheuttavia stereotyyppioita ja epätotuuksia. Opettajien tulee kiinnittää huomiota epätasa-arvoa tuottaviin tilanteisiin ja tekijöihin, toimien niiden poistamiseksi ja kannustaen samalla lapsia oikeudenmukaiseen, tasa-arvoiseen ja rehelliseen toimintaan. (Nieto ym. 2010; Eerola-Pennanen; Koivula ym. 2017, 197.) Sosiaalista oikeudenmukaisuutta vahvistaisi varhaiskasvatuksen maksuttomuus. Kun perusopetus ja muu koulutus on maksutonta, on perusteetonta, että kaikkein pienimpien osalta, ehkä kaikkein pitkävaikutteisimmasta koulutuksesta peritään maksu. (Arajärvi,

2018.) Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteuttaminen edellyttää lasten kykyjen, voimavarojen ja lahjakkuuksien esiin houkuttelua. Lasten kulttuuri, äidinkieli ja kokemukset tulee nähdä lahjakkuutena ja voimavarana ja heille tulee luoda sosiaaliseen muutokseen ja kriittiseen ajatteluun kannustava oppimisympäristö. Tiedämme, että lapsen elinolosuhteet vaikuttavat oppimissaavutuksiin, mutta vanhemmilla ei ole välttämättä oman koulutustasonsa, terveydentilansa tai perheen heikon taloudellisen tilanteen vuoksi mahdollisuutta tukea lastensa oppimista. (Niemi ym. 2017; Eerola-Pennanen; Koivula ym. 2017, 197–201.)

3.3 Osallisuus

Osallisuus on ihmisarvo, oikeus tulla kuulluksi päätöksenteossa tasavertaisesti (Perälä & Halme & Kanste 2013, 127). Osallisuus liittyy yhteisöllisyyteen. Varhaiskasvatuksessa kasvatustilanteet on painottumassa lapsen yksilöllisyydestä kohti ryhmän jäsenyyttä sekä yhteistä toimintaa. Pienen lapsen osallisuus lähtee vuorovaikutustilanteista, kuulluksi tulemisesta ja hänelle tärkeissä asioissa vaikuttamisesta. Lapsi on mukana toiminnassa, tulee kuulluksi itseään koskeissa asioissa ja hänelle voidaan tarjota vaihtoehtoja, joista hän valitsee sopivan. (Turja; Hujala & Turja 2016, 47–48.) Tästä edetään laajempaan vaikuttamiseen, lapsen ideoimiin ja ohjaimiin toimintoihin, joissa aikuisen rooli on toimia avustajana toteutuksessa. (Kirby ym. 2003; Turja; Hujala & Turja 2016, 52.)

Osallisuuden edistäminen on sosiaalisiin oloihin vaikuttamista ja heikommassa asemassa olevien osallisuuden vahvistamista. Perheiden ja lasten osallisuutta tulisi lisätä kehittämällä palveluita ja heidän kokemusten sekä näkemysten tietäminen mahdollistaisi paremman tuen ja laadukkaammat palvelut. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Hyvinvoinninlaitos 2018b). Mahdollistettaessa lapsen osallisuus osoitetaan luottamusta lapsia kohtaan. Lapset kehittävät omaa osaamista ja näyttävät kyvykkyytensä yhteisössään. (Hill ym. 2004; Sinclair 2004; Turja 2007; Turja; Hujala & Turja 2016, 53). Heidän tulisi osallistua toimintaprosessin kaikkiin

vaiheisiin päiväkodin arjessa. Lapsilla tulisi olla mahdollisuus kertoa ideoitaan, osallistua tilojen, sekä toiminnan suunnitteluun, valintojen ja päätösten tekemiseen, tuotoksen toteuttamiseen sekä toiminnan ja sen ympäristön arviointiin. (Turja; Hujala & Turja 2016, 50–51.) Lapsen varhaiskasvatustilasta sanookin, että suunniteltaessa, toteuttaessa ja arvioidessa lapsen varhaiskasvatusta täytyy selvittää lapsen mielipide ja toivomukset hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Vanhemmille tai muille huoltajille tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. (Varhaiskasvatustilasta 2015/580, 7 §.)

Osallisuuden perusedellytyksiä ovat kieleen ja kommunikaatioon, tiedonsaantiin ja materialistisiin resursseihin liittyvät ehdot, tunnetason tekijät sekä luottamus itseensä ja muihin. Lapsen kuulemiseen, tiedon saamiseen ja keskusteluihin osallistumiseen tarvitaan yhteinen kieli. Lapsen kommunikaatiokyvyn ollessa rajoittunut voidaan hänen osallisuuttaan tukea kuvien avulla, toimintaa dokumentoiden ja vaihtoehtoisten kommunikaatiomenetelmien avulla. (Clark 2008; Turja; Hujala & Turja 2016, 50.) Useat lapset tarvitsevat rohkaistumista, jotta he uskaltavat ilmaisea itseään ja liittymään toimintaan. Jokaisen tulee saada tunne, että hänen näkemyksensä suhtaudutaan vakavasti. Mikäli yhdessä ideoitua ei kyetä toteuttamaan, niin lapsen tulee saada tieto, miksi näin kävi. (Turja; Hujala & Turja 2016, 51.)

Ennalta ehkäisevään työhön kuuluu osaltaan myös hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen vahvistamalla vanhempien osallisuutta ja voimavaroja (Perälä & Halme & Kanste 2013, 127). Vaikka osallisuuden tunne muodostuu yksilöllisesti, niin lapsen osallisuuden perustana voidaan pitää kokemusta siitä, että hän on dialogisessa vuorovaikutuksessa muiden, varsinkin aikuisen, kanssa (Hill ym. 2004; Turja; Hujala & Turja 2016, 51). Eri-ikäisten osallisuutta ja ihmisarvoista elämää tuetaan sosiaali- ja terveyspolitiikan avulla, jonka strategian tavoitteena on köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen, perheiden hyvinvointi ja yhteiskunnallisen osallisuuden lisääminen. Toimenpiteitä suunnataan erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville. Hallituksen

pyrkimyksenä on ehkäistä syrjäytymistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2018.) Yksilön hyvinvointi koostuu yhteisöihin kuulumisen, toimijuuden, riittävän hyvinvoinnin ja toimeentulon välistä tasapainosta. Jonkin osion vajeus tarkoittaa vähentyvää osallisuutta ja syrjäytymisriskin lisääntymistä. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2018b.)

4 VARHAISKASVATUS

4.1 Laadukas varhaiskasvatus

Lapsen hyvän kasvun edellytykset rakentuvat varhaiskasvatuksesta (Salmi & Karvonen & Närvi & Lammi-Taskula, 2016, 70). Suomessa varhaiskasvatusta toteutetaan vaihtelevissa toimintaympäristöissä. Perhepäivähoidon, kerhojen ja päiväkotien ympäristöt ovat erilaisia fyysisiltä, toiminnallisilta ja sosiaalisilta ominaisuuksiltaan. (Karila 2016, 13.) Varhaiskasvatus on jokaisen alle kouluikäisen lapsen oikeus, johon osallistumisesta päättävät vanhemmat. Esiopetukseen on veloitettu osallistumaan 1.8.2015 alkaen. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2018a.) Suomessa varhaiskasvatuksen osallistumisaste jää alle OECD- ja EU-keskiarvojen sekä EU-tavoitteen (Valtioneuvosto 2018b, 35). Laadukkaalla varhaiskasvatuksella ehkäistään syrjäytymistä ja tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja yleistä hyvinvointia. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2018a.) Varhaiskasvatukseen osallistumisella on todettu olevan myönteinen vaikutus kouluvalmiuteen ja myöhempään koulutukselliseen menestykseen. Riskikäyttäytymisen on todettu olevan vähäisempää, tämä ennustaa sujuvampaa aikuisuuteen siirtymistä. (Heckman 2011; Heckman, Pinto & Savelyev 2013; Karila 2016, 19.)

Alle kolmivuotiaan lapsen osallistumisella varhaiskasvatukseen on positiivisia vaikutuksia kognitiiviseen ja kielenkehitykseen sekä akateemiseen suoriutumiseen osan vaikutuksista kestäessä nuoruuteen ja aikuisuuteen saakka. Erityisen vaikuttavana tätä pidetään heikommista oloista tuleville lapsille. (Melhuish ym. 2015; Karila 2016, 17.)

Varhaiskasvatuksen on havaittu vaikuttavan lasten sosiaalisten taitojen ja sosioemotionaaliseen kehitykseen positiivisesti ja sillä on suuri merkitys vertaissuhteiden muodostamisessa ja ylläpitämisessä (Karila 2016,17). Pedagogiikkaan painottuvalla, suunnitelmallisella, tavoitteellisella, opetuksellisella ja hoidon muodostamalla kokonaisuudella on tavoitteena lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen sekä hyvinvoinnin edistäminen. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2018a.)

Yksi tunnetuimmista eurooppalaisista varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta käsittelevistä tutkimuksista on vuonna 2013 Sammonsin, Sylvan, Melhuishin, Sirajin, Taggartin ja Tothin tekemä EPPSE (The Effectiveness of Preschool, primary and Secondary Education) -tutkimus. Tutkimuksessa havaittiin, että varhaiskasvatuksen piirissä olevat lapset olivat itsenäisempiä ja mukautuvampia, he kykenivät keskittymään paremmin, omasivat hyvät yhteistyötaidot sekä suhtautuivat positiivisemmin oppimiseen. Tutkimuksessa havaittiin laadukkaana varhaiskasvatuksen tukevan lasten kielenkehitystä, kognitiivista kehitystä ja matemaattisia taitoja ja nämä myös näkyivät koulupoluilla. (Sylva, Melhuish, Sammons, Siraj-Blatchford & Taggart 2004; Karila 2016, 17.) Alasuutarin ja Karilan vuonna 2014 eri varhaiskasvatuspisteisiin tekemässä tutkimuksessa, lapset itse korostivat aktiivisen ja liikunnallisen toiminnan sekä toisten lasten merkitystä arjessa. Lapset kokivat vertaissuhteet arjelleen merkityksellisiksi, lapset sosiaalisina toimijoina ja lasten osallistuminen kuuluvatkin tämänhetkisten kasvatustieteellisten tutkimusten avainkäsitteisiin (Karila 2016, 13–14.)

Jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos 2018a). Varhaiskasvatuksella pystytään tasaamaan erilaisista perhetaustoista tulevien lasten mahdollisuuksia (Valtioneuvosto 2018, 16). Vaikeudet varhaislapsuudessa lisäävät riskiä myöhempisiin ongelmiin. Kouluikää edeltävät tapahtumat ja olosuhteet vaikuttavat jopa kouluikäisiä olosuhteita enemmän nuorten ja aikuisten oppimistulokseen. (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos 2018b.) Varhaiskasvatuksessa saaduista valmiuksista; oppimisen kyvystä, taidosta työskennellä toisten kanssa, kärsivällisyydestä ja erilaisten taitojen kehittämisestä on hyötyä myös myöhemmällä koulupolulla ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Mikäli edellä mainitut taidot eivät kehity varhaislapsuudessa on sillä myöhempiä vaikutuksia. Syntyneet ongelmat voidaan korjata myöhemmin, mutta se on ennaltaehkäisyä kalliimpaa ja inhimillisesti raskasta. Inhimillisten mahdollisuuksien epätasavertainen jakautuminen näkyy negatiivisina sosiaalisina ja taloudellisina vaikutuksina, joita voidaan ennaltaehkäistä

investoimalla varhaiskasvatukseen, eritoten vähäosaisiin lapsiin ja heidän perheisiin. (Heckmanin 2011; Karila 2016, 19.)

4.2 Eriarvoisuus varhaiskasvatuksessa ja inkluusio

Sosiaaliseen elämään kuuluva eriarvoisuus on kytköksissä ihmisten väliseen eriarvoisuuteen. Eri yhteisöissä suvaitaan ja käsitellään erilaisuutta eri tavoin, siksi onkin vaikeaa yksiselitteisesti määrittää, mikä on konkreettisesti eriarvoisuutta. (Vuorisalo & Eerola-Pennanen 2017; Koivula ym. 2017, 235.) Varhaiskasvatuksen vaikuttavuus näkyy erityisesti heikommista oloista tulevien lasten osalta (Karila 2016, 20). Usein pienituloisimpien perheiden lapset osallistuvat varhaiskasvatukseen harvemmin kuin parempituloisten lapset. Varhaiskasvatukseen osallistumisen edellytys on, että perheet voivat valita omaan tilanteeseen sopivan hoitojärjestelyn hankaloittamatta työttömien tai silpputyössä olevien vanhempien lasten hoitoon pääsyä. Maksupolitiikan tulisi tukea pienituloisten tai toimeentulo-ongelmaisten perheiden lasten mahdollisuutta osallistua varhaiskasvatukseen. (Salmi ym. 2016, 70.)

Eriarvoistuminen on laaja ilmiö, jonka ymmärtämiseksi pitää tarkastella yhteiskunnan rakenteita (Therborn 2014; Vuorisalo & Eerola-Pennanen 2017; Koivula ym. 2017, 236). Maaliskuussa 2018 julkaistun eriarvoisuutta käsittelevän työryhmän loppuraportin mukaan varhaiskasvatuksen eriarvoistavat säädökset ja käytännöt vanhempien vaihtelevissa työmarkkinatilanteissa, kotihoidon tuen ja varhaiskasvatusmaksujen kannustavuudessa ja joustavien hoitoaikojen tarpeissa tulisi poistaa. Parhaiten yhteiskunta pystyy vaikuttamaan ennaltaehkäisevästi eriarvoisuuteen luomalla edellytykset oppimaan oppimiselle, sekä kyvykkyydet oman elämän rakentamiseen. (Valtioneuvosto 2018b, 35–36.) Globaalit talousjärjestelmät ja hierakkiset valtarakenteet tuottavat ja ylläpitävät osaltaan yhteiskunnallista eriarvoisuutta. Vanhempien työttömyys ja määräaikaiset vuoro- ja sesonkityöt, pienet palkat ja työn kuormittavuus vaikeuttavat lapsiperheiden taloudellista tilannetta. Lisäksi eriarvoisuutta synnyttävät heikko asumistaso, työkyvyttömyys tai

vanhempien huono terveys. Lasten elämänehdot heikentyvät huomattavasti näiden seikkojen kasaantuessa samaan perheeseen. (Törrönen 2012; Vuorisalo & Eerola-Pennanen 2017; Koivula ym. 2017, 236.)

Lapset, joiden varhaisista kasvuympäristöistä löytyy kuormittavia tekijöitä, sosiaalisen vuorovaikutuksen ongelmia tai puutteellisia vertaissuhdeverkostoja, hyötyvät vertaisryhmissä järjestetystä, varhaiskasvatusammattilaisten ohjaamasta toiminnasta. Varhaisista kasvuympäristöistä johtuvien valmiuserojen kaventamiseksi tukea tulisi tarjota jo ennen esikoulua. (Heckman 2011; Karila 2016, 19.) Päiväkodin arjessa nähdään esimerkiksi työelämänmuutoksien vaikuttavuus lapsiperheen elämään. Resurssien eriarvoisuus näkyy, kun yksilöillä on käytettävissään erilaiset aineettomat ja aineelliset voimavarat. Vanhemmat ja näiden vauraus, tietous ja tuki lapselle ovat merkittävä resurssi, samoin kuin ne sosiaaliset suhteet, joilta saa tarvittaessa tukea ja neuvoja. Resurssien eriarvoisuuden ylläpitämisessä ja vähentämisessä on koulutuksella iso merkitys. (Therborn 2014; Vuorisalo & Eerola-Pennanen 2017; Koivula ym. 2017, 236.) Laadukas varhaiskasvatus ja hyvä hoitopaikka voivat olla lapselle merkittäviä resursseja ja ne voivat tasoittaa elämänehdoista syntynyttä eriarvoisuutta (Vuorisalo & Eerola-Pennanen 2017; Koivula ym. 2017, 236).

Olemassaoloon ja ihmisarvoon liittyvä eksistentiaalinen eriarvoisuus on sidoksissa yksilön arvokkuuden tunteeseen, itsemääräämisoikeuteen ja oikeuteen kehittää itseään. Eriarvoisuus kuuluu osana sosiaalisiin yhteisöihin. Sitä on mahdotonta poistaa kokonaan. (Therborn 2014; Vuorisalo & Eerola-Pennanen 2017; Koivula ym. 2017, 237.)

Varhaiskasvatuksen arjessa tulee huolehtia, ettei toiminta ylläpidä tai tuota eksistentiaaliseen eriarvoisuuteen johtavia vuorovaikutustapoja tai käytäntöjä, vaan jokaisen lapsen tulee tulla hyväksytyksi juuri sellaisena kuin on. Lasta ei voi syrjiä tai kohdella huonosti aikuisen käsityksen normaalista tai hyvästä päiväkotilapsesta ollessa liian kapea-alainen. Kun ryhmässä ilmenevät mahdollisuudet osallistumiselle ja toiminnalle eivät ole

kaikille mahdollisia, niin silloin puhutaan eriarvoistumisesta. (Vuorisalo & Eerola-Pennanen 2017; Koivula ym. 2017, 237–239.)

Varhaiskasvatuksessa, koulutuksessa ja yleisesti yhteiskuntaelämässä toteutuvan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kokonaisuuden olennainen osa on inklusio (Nutbrown & Clough 2006; Eerola-Pennanen & Turja; Koivula ym. 2017, 204). Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään kaikessa toiminnassa osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, mielipiteitä ja näkemyksiä arvostetaan. Inklusiivisessa toimintakulttuurissa lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyä ja sitä vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. (Peda, 2018.) Inklusiota koskevat tavoitteet kasvatusta ja opetuspalveluissa tulisi sovittaa jokaisen oikeudesta oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa periaatteen kanssa yhteen (Nutbrown & Clough 2006; Eerola-Pennanen & Turja; Koivula ym. 2017, 204.) Ennen kaikkea inklusiivisessa on kyse kasvatushenkilöstön valmiuksista ja asenteesta kohdata lasten moninaisuutta. Lapsille tulee rakentaa tasavertaisia mahdollisuuksia oppia ja toimia ryhmässä. Inklusiiviseen varhaiskasvatukseen kuuluu myös monenlaisista lähtökohdista tulevien vanhempien kohtaaminen ja tukeminen. (Eerola-Pennanen & Turja; Koivula ym. 2017, 205.)

4.3 Perheiden yksilöllisyyden huomioiminen ja tukeminen

Viime aikojen selvitykset osoittavat lapsiperheiden köyhyyden olevan Suomessa kasvamassa, joten varhaiskasvatusympäristöissä tarjottavat aineellista hyvinvointia tuottavat tekijät nousevat aiempaa tärkeämpään asemaan (Karila 2016, 15). Lapsen elinolot vaikuttavat elämänlaatuun ja tulevaisuuteen. Useat kansainväliset tutkimukset osoittavat köyhyydellä ja huono-osaisuudella olevan negatiivinen vaikutus lasten kehitykseen. (Morabito & Vandenbroeck & Roose 2013; Karila 2016, 18.)

Varhaiskasvatuksessa olisikin tärkeitä huomioida huono-osaisuus, kaikilla perheillä ei ole mahdollisuutta samaan elintasoon. Päiväkodin arjessa

tehtävillä valinnoilla voidaan tukea perheiden elämää. Edellytykset ihmisen kasvuun täyteen potentiaaliinsa sekä yksilönä että yhteiskunnan jäsenenä luodaan jo lapsuudessa. (Unicef 2018a.) Suurin osa suomalaisista lapsista elää kahden avioliitossa olevan vanhemman kanssa. Lapsiperheistä neljännes on yhden vanhemman perheitä. Monimuotoiset perheet - verkoston mukaan yli kolmannes suomalaisista perheistä on monimuotoisia; esimerkiksi kahden kulttuurin perheitä, adoptio-, monikko-, leski-, uus-, sateenkaari- tai sijaisperheitä, lapsettomia perheitä, lapsikuoleman kohdanneita perheitä tai yhden vanhemman perheitä. (Monimuotoiset perheet 2018.) Perheiden moninaisuus tulee lisääntymään tulevaisuudessa, siksi myös perheiden kanssa toimivien ammattilaisten tulee tunnistaa perheiden monimuotoisuus ja huomioida työssään asiakasperheiden erilaiset elämäntilanteet.

Varhaiskasvatuksella on suuri merkitys työn ja perheen yhteensovittamisessa. Leikki-ikäisten hyvinvointia ja tärkeimpiä kehitystehtäviä voidaan välillisesti vahvistaa erilaisilla vanhempien ohjaus- ja tukitoimilla sekä työelämän joustavuudella. Lapsiperheessä koetaan kiirettä, stressiä ja väsymystä. Stressillä on negatiiviset vaikutukset lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen ja lapsen hyvinvointiin. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2018b.) Varhaislapsuudessa kehittyneillä tiedoilla ja taidoilla luodaan perusta myöhemmälle oppimiselle ja onnistumiselle työelämässä, joka lisää yhteiskunnan menestystä. Inhimillinen pääoma on siis tärkeää sosioekonomisen menestymisen kannalta niin yhteiskunnan kuin yksilön näkökulmasta. (Karila 2016,18.)

5 LÄHTÖKOHDAT, TUTKIMUSMENETELMÄT JA TOTEUTUS

5.1 Aiheen valinta ja rajaaminen

Opinnäytetyömme kehitysprosessiin kuuluu useita vaiheita. Opinnäytetyön ensimmäinen vaihe on aiheanalyysi eli aiheen ideointi. Aihepiirin valinnassa on tärkeätä, että aihe on motivoiva ja aiheeseen perehtymisen yhtenä tavoitteena on oman osaamisen syventäminen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 23.) Aloitimme valitsemalla opinnäytetyön aiheen ja rajasimme sen koskemaan vähävaraisten perheiden tukemista varhaiskasvatuksessa.

5.2 Tarkoitus ja tavoite

Asetimme opinnäytetyön tarkoituksen ja tavoitteet. Opinnäytetyömme tarkoitus on etsiä tietoa, kuinka varhaiskasvatuksessa huomioidaan vähävaraiset perheet. Tavoitteet tulee olla harkittuja, tiedostettuja ja perusteltuja (Vilkkä & Airaksinen 2003, 27). Toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena syntyy aina konkreettinen tuotos (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51) ja meidän tavoitteenamme on koota kerätyn tiedon pohjalta tuotokseksi huoneentaulu varhaiskasvatuksen käyttöön.

5.3 Suunnitelman laatiminen

Laadimme suunnitelman opinnäytetyön prosessin eri vaiheista. Kartoitimme aihetta monipuolisesti erilaisten lähteiden avulla. Kirjallisen tiedon lisäksi keskustelimme aiheesta päiväkodeissa, joissa suoritimme harjoittelun ja kysyimme asiasta sosiaalisessa mediassa kokemusasiantuntijoilta: varhaiskasvatuksen henkilökunnalta.

Tavoitteena oli tuottaa huoneentaulu lasten yhdenvertaisuuden tukemiseksi varhaiskasvatuksessa. Rajasimme opinnäytetyömme koskemaan varhaiskasvatusikäisten lasten perheitä, vaikka vähävaraisuus koskettaa kaikkia ikäryhmiä. Rajaaminen on yhden osan valitsemista useista mahdollisuuksista, näkyen mukaan otettavina tekijöinä.

Rajaaminen tapahtuu usein ilmiön alkaessa hahmottua. (Kananen 2014, 33.)

5.4 Tiedonhankinta- ja jäsentely

Tiedonhankinnassa meille oli tärkeätä, että lähteet olivat luotettavia ja pyrimme käyttämään mahdollisimman tuoreita, enintään kymmenen vuotta vanhoja. Jäsentelimme tiedon eri aihealueisiin, kerroimme ensin vähävaraisuudesta ja sen jälkeen varhaiskasvatuksesta, lopuksi kokosimme tietoa vähävaraisten perheiden tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Aiheen jäsentelyssä olisi ollut mahdollista käyttää apuna esimerkiksi käsittekarttaa. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tärkeätä pohtia ketkä ovat opinnäytetyön ja työn produktin kohderyhmä. Opinnäytetyön tuote tehdään aina jollekin kohderyhmälle. Kohderyhmän ominaisuuksien määrittämiseen voidaan käyttää ikää, sosioekonomista asemaa, ammattiasemaa, koulutusta, toimeksiantajan toiveita tai tavoitteeksi asetettua tuotosta. Tärkeätä on miettiä myös mikä on ongelma, johon etsitään ratkaisua. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 38–39). Tämän opinnäytetyön kohderyhmä on varhaiskasvatuksen henkilökunta.

5.5 Huoneentaulun kokoaminen ja produkti

Toiminnallisen opinnäytetyön sisältöön kuuluu raportin lisäksi usein kirjallinen tuotos eli produkti. Produktilla tulee olla erilaisia tekstuaalisia ominaisuuksia kuin opinnäytetyöllä, produkti on suunnattu sen kohde- ja käyttäjäryhmälle. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 65.) Kokosimme varhaiskasvatukseen liittyviä eettisiä ja ekologisia toimintatapoja, joilla voidaan helpottaa lapsiperheiden arkea.

Toiminnallisen opinnäytetyömme ongelma, johon etsimme ratkaisua, on vähävaraisten perheiden tukeminen varhaiskasvatuksessa. Tämän tiedon pohjalta kokosimme huoneentaulun, joka on opinnäytetyömme produkti. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tavoitteena luoda jotain uutta (Vilkkä & Airaksinen 2003, 27). Huoneentaulun kokoamiseksi jäsentelimme keräämämme tiedon ja tiivistimme siitä oleellisen, idean kannalta on

tärkeätä, että asiat on kerrottu kompaktisti ja lyhyesti. Huoneentaulun tavoitteena on saada lukija pohtimaan, kuinka omassa varhaiskasvatyüksikössä olisi mahdollista toteuttaa eettisiä valintoja. Huoneentaulua on mahdollista päivittää ja arvioida uudelleen aina tarvittaessa. Opinnäytetyön lopussa pohdimme, mitä opimme tästä prosessista ja onko prosessimme tuotos tavoitteemme mukainen.

5.6 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyömme on toiminnallinen. Asiat kerrotaan selkokielellä. Hyödynsimme opinnäytetyössämme kehitt

ämistyön lineaarista mallia. Mallissa työskentely alkaa tavoitteen määrittelyllä, josta siirrytään suunnittelun kautta toteutukseen ja prosessin päättämiseen. Lopuksi työ arvioidaan. (Salonen 2013, 15.)

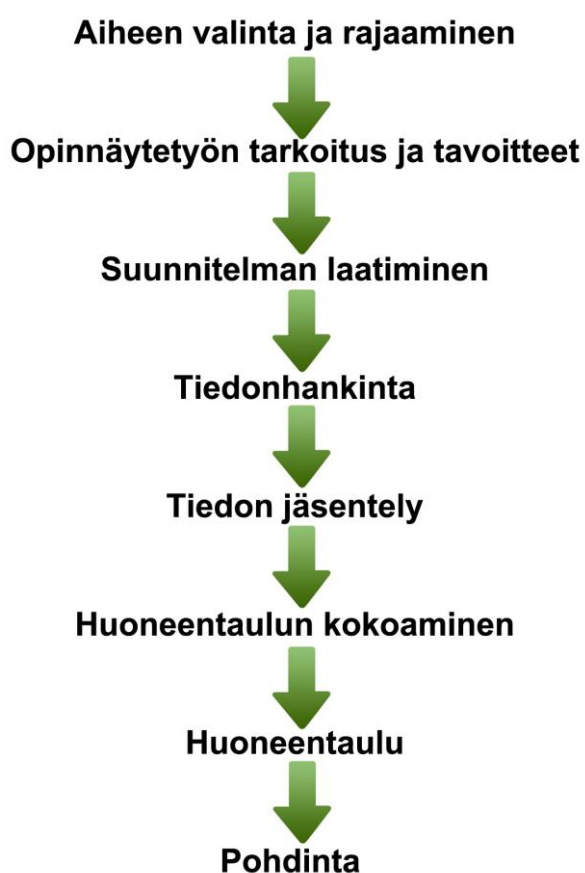
5.7 Aineiston keruu

Kirjallisten lähteiden lisäksi halusimme selvittää, miten yksittäisissä päiväkodeissa oli huomioitu lasten yhdenvertaisuuden kokeminen päiväkodin arjessa, esimerkiksi liikunnassa, lelopäivinä tai päiväkodissa järjestettävissä tapahtumissa. Ajattelimme, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat oikeita henkilöitä vastaamaan kysymykseemme.

Aluksi kyselimme asiaa omista harjoittelupäiväkodeistamme, Saviahon päiväkodista Mäntsälästä ja Pappilanniemen päiväkodista Hattulasta sekä tiedustelimme asiaa useilta tuntemiltamme varhaiskasvatuksen ammattilaisilta. Päätimme kuitenkin laajentaa kyselyä kattamaan koko maata, joten laitoimme kysymyksen kahteen varhaiskasvattajille suunnattuun sosiaalisen median ryhmään. Kysymys kuului: Kuinka teidän päiväkodissanne huomioidaan eri sosioekonomisista taustoista tulevien lasten yhdenvertaisuus? Eli esimerkiksi, jos päiväkodissa on hiihtoa, niin pitääkö kaikilla olla omat sukset tai jos on juhla, niin millaista pukeutumista edellytetään. Kerroimme käyttävämme saatuja vastauksia hyödyksemme opinnäytetyön teossa. Toinen ryhmistä johon kysely meni, oli

Varhaiskasvattajien materiaalipankki, jossa oli 42166 jäsentä ja toinen oli Varhaiskasvattajien ideapankki, jossa jäseniä oli 24903.

Varhaiskasvattajien materiaalipankissa saimme asiaan liittyen 46 kommenttia ja Varhaiskasvattajien ideapankissa kommentteja tuli 14. Emme keränneet vastaajista henkilötietoja. Saaduista vastauksista kokosimme huoneentaulun. Huoneentaulussa on vinkkejä, kuinka voidaan tukea lasten yhdenvertaisuutta perheen sosioekonomisesta taustasta riippumatta.

Kuvio 1. Prosessin kuvaus.

6 KYSELYN TULOKSET

6.1 Empatiakuilu

Kyselyissämme nousi ylös monia käyttökelpoisia vinkkejä, miten lasten yhdenvertaisuutta tuetaan. Osassa päiväkodeista tätä asiaa oli selvästikin pohdittu, mutta oli niitäkin päiväkoteja, joissa asiaa ei oltu koettu tarpeelliseksi. Muutamassa kommentissa tuli vahvasti näkyväksi empatiakuilu. Empatiakuilulla tarkoitetaan myötätunnon puutetta. Syynä tähän on yleensä näkemykset huonompiosaisten ryhmien ansiottomuudesta (Saari 2015, 97.) Vain pienellä osalla suomalaisista on omakohtaista kokemusta huono-osaisuudesta. Terve ja hyvinvoiva enemmistö ei kohtaa arjessaan huono-osaisuutta. (Saari 2015, 211.)

6.2 Liikuntavälineet

Päiväkodin ulkoliikuntavälineisiin voi kuulua muutama polkupyörä, pyöräilykypärät ja suksia, joiden siteisiin käy tavalliset kengät. Kun on sopiva sää, niin nämä ovat kaikkien käytettävissä. Vanhemmille on myös mahdollista kertoa, että päiväkotitoiminta ottaa vastaan välinelähoituksia. Joissain päiväkodeissa perheiltä kysytään lupa, saako heidän lastensa liikuntavälineitä käyttää myös ne ryhmän lapset, joilla ei ole omia välineitä

6.3 Retket ja lelupäivät

Osalla päiväkodeista on vanhempaintoimikunta, joka rahoittaa retket toimintansa tuotolla. Vanhemmilta ei kerätä rahaa. On mahdollista valita myös vain maksuttomia retkikohteita. Säännöllisten viikoittaisten lelupäivien viettämisestä tulisi harkita tai voiko jokainen päivä olla lelupäivä, niin lellä ei ole niin suurta merkitystä. Varhaiskasvatuksen henkilökunta kertoi, että lapset eivät välttämättä arvosta tavaraa sen arvon mukaan; suosituin lelu saattaa olla mainosilmmapallo tai lelukaupan joulukuvasto.

6.4 Juhlat

Muutamassa vastauksessa kerrottiin, etteivät päiväkodissa vaadita erikoista pukeutumista juhliin tai tapahtumiin, riittää että vaatteet ovat puhtaat ja ehjät. Naamiaisiin voi pukeutua päiväkodin roolivaatteisiin tai olla ilman, tarvittaessa päiväkodissa askarrellaan päähine tai muuta rekvisiittaa asua varten. Teema voi olla myös pukeutuminen aikuisen vaatteeseen tai vaatteisiin, jotka ovat väärinpäin. Joissain päiväkodeissa synttärisankarien tarjoamat pienet herkut tulevat päiväkodilta. Eräs varhaiskasvattaja kertoi, että heillä on tapana kerätä eteisessä olevaan kansioon vanhempien tiedot, jotta nämä voivat lähettää synttäräkutsut suoraan tekstiviestinä. Kutsujen jakamista päiväkodissa kritisoitiin yleisesti, sillä harvalla perheellä on varaa tai mahdollisuutta kutsua juhliin kaikkia päiväkotiryhmän lapsia.

6.5 Päiväkodin varavaatteet ja kierrätyspiste

Useat vastaajat pitivät päiväkodin varavaatteita tärkeinä. Kovilla pakkasilla kaikilla lapsilla ei välttämättä ole tarpeeksi lämmintä vaatetta yllä. Kuravaatteet saattavat olla liian pieniä, rikkiäisiä tai niitä ei ole. Ehdotettiin, että päiväkodissa olisi vaatteiden ja kenkien kierrätyspiste, johon voi vaatteita tuoda ja josta niitä saa ottaa. Vaatteet voisi järjestää kokojärjestykseen, jolloin kierto on tehokkaampaa. Kierrätyspisteeseen saisi tuoda vain ehjiä ja puhtaita vaatteita. Tämä ehdotus aiheutti pohdintaa, että piste vaatisi nimetyn henkilön, jolle on varattu työaika viikoittain kierrätyspisteestä huolehtimiseen.

6.6 Muita esiin nousseita asioita ja ajatuksia

Yhteisöllisyyttä pidettiin tärkeänä, samoin panostamista yhteiseen tekemiseen, kohtaamiseen ja iloon; toimintaan, johon kaikki olisivat tervetulleita. Yleisenä käytäntönä tuntui olevan, että jokainen lapsi on ryhmässä vuoroviikoin viikon henkilö. Silloin päiväkotiin voi tuoda jotain itselle tärkeitä juttuja, esimerkiksi valokuvia tai pehmolelun. Näin jokainen lapsi saa mahdollisuuden kokea olevansa yhdenvertainen ja tärkeä.

Eräs vastaajista sanoi, että yhdenvertaisuuden toteutumiseen vaikuttaa henkilökunnan asenteet ja kysymykset. Loman jälkeen lapselta ei tulisi tiedustella, että kävikö hän sisähuvipuistossa tai muumimaailmassa, vaan esimerkiksi mitä leikit, olitko ulkona, mitä teit vanhempien kanssa?

Yhdessä päiväkodissa oli käytössä seinälista, johon merkitään eri aktiviteetit, esimerkiksi kirjasto, metsäretki, jumppa salissa. Aikuiset seuraavat, että jokainen lapsista saa saman määrän rasteja.

Hankaluutena tämän toteuttamisessa ovat lapset, jotka ovat vain muutaman päivänä viikosta hoidossa, koska aktiviteettien lisäksi tulee olla aikaa myös leikkimiseen.

Yksi vastaajista kertoi, että päiväkodin tiloissa on päivähoidon aikaan maksullista toimintaa. Tämä herätti paljon keskustelua. Kyseenalaistettiin, että onko tarpeellista päivähoitopäivän aikana vuokrata päiväkodin tiloja maksulliseen lapsille suunnattuun toimintaan, johon vain osalla lapsista on varaa osallistua? Usean vastaajan mielestä tämä eriarvostaa lapsia, sillä kaikilla perheillä ei ole varaa ostaa lapselleen paikkaa maksullisessa toiminnassa. Pohdittiin, että tällainen toiminta voisi olla keskitetty vapaa-aikaan.

7 POHDINTA

Opinnäytetyömme käynnistyi syksyllä 2017 aiheen pohdinnalla. Suoritamme varhaiskasvatuksen opettajan opintoja, joten varhaiskasvatuksella on suuri rooli työssämme. Sosionomi opintojemme myötä tutustuimme vähävaraisuuteen eri näkökulmista. Kun koululta oli nimetty opinnäytetyöllemme ohjaaja, niin kävimme dialogia aiheesta hänen kanssaan. Lähdemateriaaleja löytyi hyvin vähävaraisuudesta ja varhaiskasvatuksesta. Sen sijaan vähävaraisten lasten ja perheiden tukemisesta varhaiskasvatuksessa oli vaikeampi löytää materiaalia. Sen vuoksi halusimme koota huoneentaulun aiheesta varhaiskasvatuksen henkilökunnan käyttöön. Kirjallisen lähdemateriaalin lisäksi haastattelimme varhaiskasvatuksen henkilökuntaa, sekä kysyimme asiasta valtakunnallisesti sosiaalisessa mediassa.

Perehdyimme monipuolisten lähteiden avulla köyhyyteen ja vähävaraisuuteen lapsiperheissä. Vähävaraisuus on ollut kasvussa vuosien ajan, siksi aihe on tärkeä ja ajankohtainen. Avasimme osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden käsitteitä. Osallisuus on vastakohta syrjäytymiselle ja siksi se on tärkeä osa aihettamme. Useassa kohtaa työtämme sivuamme ylisukupolvisuutta. Ylisukupolvisuuden myötä köyhyys siirtyy sukupolvelta toiselle perintönä. Lapsuudessa opitusta mallista on vaikea päästä irti aikuisena. Siksi varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli uusien näkökulmien avaajana.

Neljännessä kappaleessa käsittelemme varhaiskasvatusta ja perheiden yksilöllisyyden huomioimista ja tukemista. Lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila on huolissaan vähävaraisten lapsiperheiden asemasta nyky-yhteiskunnassa. Hän totesi 28.4.2018 Flinkkilä & Tastulan haastattelussa, että suomalaiset kasvavat vaikenemisen kulttuurissa ja ongelmia on vaikea ottaa puheeksi. Hänen mielestään vähävaraiset perheet ovat taitavia pitämään kulissia yllä. (Kurttila 2018.) Kun varhaiskasvatuksessa on esimerkiksi luistelua ja lapsella ei ole luistimia, niin vanhemmat saattavat mainita, että luistimet ovat unohtuneet kotiin. Häpeä saattaa estää vanhempia kertomasta lapsen hoitopaikassa, ettei heillä ole varaa

ostaa luistimia. Perheen vähävaraisuus voi olla vaikea ottaa puheeksi varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa. Vanhemmat voivat törmätä toisinaan myös empatiakuihuun, mikäli henkilökunnalla ei ole omakohtaista kokemusta köyhyydestä. Juho Saari toteaaakin, että myötätunto heikommassa asemassa olevia kohtaan vaihtelee paljon sen mukaan, onko ihmiset itse joutuneet kokemaan esimerkiksi köyhyyttä (Saari 2015, 98–99). Vanhempien voimavarat ovat rajalliset. Taustalla saattaa olla työttömyyttä, joka masentaa tai jatkuva kamppailu arjessa selviämiseksi lannistaa. Kuuleminen ja kohtaaminen kiireettömästi on vaikeata, kun henkilökuntaa on vähän ja lapsiryhmät ovat suuria.

Opinnäytetyöprosessin aikana meille on muodostunut käsitys, että vähävaraisten perheiden lasten tärkeä tuki olisi maksuton varhaiskasvatus. Valtion ja kuntien tulisi panostaa siihen tulevaisuudessa. Varhaiskasvatuksessa lapsilla on mahdollisuus saada samat valmiudet ennen kouluun menoa kuin muillakin lapsilla on. Jotta lapset voivat katkaista ylisukupolvisen köyhyyden, niin heillä tulee olla tietoja ja taitoja, joita edellisellä sukupolvella ei ole. Tänä vuonna kokeillaan osassa kuntia maksutonta varhaiskasvatusta 5-vuotiaille, tavoite tulisi kuitenkin olla, että kaikki 3-vuotta täyttäneet kuuluisivat maksuttoman varhaiskasvatuksen piiriin.

Työssämme on noudatettu opinnäytetyön tekemiseen vaadittavaa eettisyyttä. Opinnäytetyöhön käytetyt lähteet ovat luotettavia ja luotettavuutta olemme lisänneet käyttämällä mahdollisimman ajantasaisia lähteitä. Arvioidessa opinnäytetyön luotettavuutta tulee arviointiin olla jatkuvaa ja se toistuu prosessin erivaiheissa. Kehittämisen prosessin edetessä muun muassa kehittämissuunnitelman tavoite joudutaan analysoimaan useaan otteeseen. (Toikko & Rantanen 2009, 82.) Olemme noudattaneet Lahden ammattikorkeakoulun ohjetta toisen tuottaman tekstin viittauksesta. Tavoitteemme oli etsiä mahdollisuuksia tukea vähävaraisia perheitä varhaiskasvatuksessa ja koota huoneentaulu aiheesta. Perehtyessämme aiheeseen opimme siitä paljon meille uutta tietoa. Kokosimme huoneentaulu suunnitelmamme mukaan. Siksi olemme sitä mieltä, että saavutimme tavoitteemme.

Ohjaavalta opettajalta saatu palaute auttoi meitä edistymään opinnäytetyöprosessissa. Opettaja auttoi meitä näkemään työmme kriittisiä kohtia ja selvensi rakenteita. Saamamme asiallinen ja kriittinen palaute auttoi meitä työn muokkaamisessa ja rajaamisessa.

Jatkokehitysehdotuksemme on, että aiheeseen voisi syventyä perusteellisemmin haastattelemalla vähävaraisia perheitä kokemusasiantuntijoina ja rakentamalla haastattelujen perusteella perheille oman huoneentaulun arjen selviytymiskeinoista.

LÄHTEET

Painetut lähteet:

Forssén, K. & Roivainen, I. & Ylinen, S. & Heinonen, J. 2012. Kohtaako sosiaalityö köyhyyden? Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2011. EU: UNipress.

Haapasalo, T. & Petäjä, H. & Vuorelma-Glad, P. & Sandén, M. & Pulkkinen, H. & Tahvanainen, I. 2017. Varhaiskasvatus katsomusten keskellä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Heinonen, H. & Iivonen, E. & Korhonen, M. & Lahtinen, N. & Muuronen, K. & Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisen vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hujala, E. & Turja, L. 2016. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus.

Isola, A-M. & Suominen, E. 2016. Suomalainen köyhyys. Helsinki: Into.

Kajantie, E. & Hovi, P. & Eriksson, J. & Laivuori, H. & Andersson, S. & Rääkkönen, K. 2013. Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Toim. Reivinen, J. & Vähäkylä, L. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Karvonen, S. & Salmi, M. 2016. Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Koivula, M. & Siippanen, A. & Eerola-Pennanen, P. 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tallinna: Vastapaino. 31

Malinen, B. 2010. Elämää kahlitseva häpeä. Kirjapaja: Helsinki.

Malinen, B. 2012. Häpeän monet kasvot. Kirjapaja: Helsinki.

Peltola, M. & Moision, J. 2017. Ääniä ja äänettömyyttä palvelukentillä. Katsaus lasten ja nuorten palvelukokemuksia koskevaan tietoon. Helsinki: Unigrafia.

Perälä, M-L. & Halme, N. & Kanste, O. 2013. Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Toim. Reivinen, J. & Vähäkylä, L. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Raunio, K. 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Saari, J. 2015. Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Juvenes Print Oy.

Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Elektroniset lähteet:

Arajärvi, P. Epätasa-arvo [viitattu 4.5.2018]. Saatavissa:

<https://www.lskl.fi/blogi/sosiaalinen-oikeudenmukaisuus-mita-se-voisi-olla/>

Berg, N. & Huurre, T. & Kiviruusu, O. & Aro, H. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2011: 48 168-181 [viitattu 12.2.2018]. Saatavissa:

<http://ojs.tsv.fi/index.php/SA/article/view/4499/4241>

Hakovirta, M. & Kallio, J. 2014. Lasten käsityksiä köyhyydestä ja köyhyyden syistä. Yhteiskuntapolitiikka 79 (2014):2 [viitattu 5.5.2018].

Saatavissa:

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116076/Hakovirta.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Kainulainen, S. & Saari, J. 2013. Huono-osaisten hyvinvointi. Kelan tutkimusosasto. Tampere; Juvens Print [viitattu 1.4.2018]. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40230/Huono-osaisten_hyvinvointi.pdf

Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus tilannekatsaus toukokuu 2016. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2016:6 [viitattu 1.5.2018]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/176638_vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf

Karvonen, S. & Mäntylä, E. & Salmi, M. Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. Työpaperi 30/2016. Helsinki; Juvens Print [viitattu 9.4.2018]. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131589/URN_ISBN_978-952-302-742-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kurttila, T. & Flinkkilä, A & Tastula, M. 2018. Vaikenemisen kulttuuri. Miksi yhteiskunta puuttuu lasten hätään liian myöhään? [viitattu 7.5.2018]. Saatavissa: <https://areena.yle.fi/1-4219304>

Lastensuojelun Keskusliitto. 2017. Lastensuojelun Keskusliiton lausunto hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2018 [viitattu 4.3.2018]. Saatavissa: https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/LSKL-lausunto_-Sotevaliokunta_valtion-TA.pdf

Lastensuojelun Keskusliitto. 2018 [viitattu 8.2.2018]. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/teemat/lapsen-oikeudet/varhaiskasvatusoikeuden-rajaaminen-asettaa-lapset-epatasa-arvoiseen-asemaan/>

Monimuotoiset perheet. 2018 [viitattu 15.4.2018]. Saatavissa: <https://monimuotoisetperheet.fi/> 33

Niemelä, M. & Saari, J. 2013. Huono-osaisten hyvinvointi. Kelan tutkimusosasto. Tampere; Juvens Print [viitattu 9.4.2018]. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40230/Huono-osaisten_hyvinvointi.pdf

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet [viitattu 28.1.2018]. Saatavissa:

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Peda. 2018. Inklusio [viitattu 4.5.2018]. Saatavissa:

<https://peda.net/lohja/varhaiskasvatus/vasu-2017/vpo/3vt>

Salmi, M. & Karvonen, S. & Närvi, J. & Lammi-Taskula, J. 2016.

Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos.

Työpäperi 30/2016. Helsinki; Juves Print [viitattu 17.4.2018]. Saatavissa:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131589/URN_ISBN_978-952-302-742-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Salmi, M. & Mäkelä, J. & Perälä, M-L. & Kestilä, L. 2012. Lapsi kasvaa

kunnassa – Miten kunta voi tukea lasten hyvinvointia ja vähentää

syrjäytymisen riskejä. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos [viitattu 13.2.2018].

Saatavissa:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90826/URN_ISBN_978-952-245-690-8.pdf?sequence=1

Salmi, M. & Närvi, J. & Lammi-Taskula, J. 2016. Lapsiköyhyys Suomessa

2010-luvulla. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Työpäperi 30/2016.

Helsinki; Juves Print [viitattu 14.4.2018]. Saatavissa:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131589/URN_ISBN_978-952-302-742-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen

opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle.

Tampere; Suomen yliopistopaino Juvenes Print. Turun

ammattikorkeakoulu, puheenvuoroja 72 [viitattu 9.4.2018]. Saatavissa:

<http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Sosiaali ja terveysministeriö. Osallisuuden edistäminen. [Viitattu 4.3.2018]

Saatavissa: <http://stm.fi/osallisuuden-edistaminen>

Suomen YK-liitto. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus [viitattu 4.5.2015].

Saatavissa: <http://www.ykliitto.fi/yk70v/yk-paivat/sosiaalisen-oikeudenmukaisuuden-paiva>

Särkelä, M. 2009. Yhteiskuntapolitiikka/Kansalaisyhteiskunnan asiantuntijuuden maisteri ohjelma. Pro gradu- tutkielma. Jyväskylä. [viitattu 20.3.2018] Saatavissa:

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/21271/URN_NBN_fi_jyu-200907071760.pdf

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2018a. Hyvinvointi- ja terveyserot.

Eriarvoisuus [viitattu 26.3.2018]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2018b. Hyvinvointi- ja terveyserot.

Eriarvoisuus. Elämäntilanne. Lapset ja perheet [viitattu 10.4.2018].

Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/lapset-ja-perheet>

Unicef 2018a. Kohti lapsiystävällistä maakuntaa [viitattu 11.3.2018].

Saatavissa:

https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/Vaikuttaminen/Kohti_lapsiystavallista_maakuntaa_huoneentaulu.pdf

Unicef 2018b. Yleissopimus lapsen oikeuksista [viitattu 26.2.2018].

Saatavissa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Valtioneuvosto. Investointi. 2018 [viitattu 17.4.2018]. Saatavissa:

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160706/01_2018_Eriarvoisuutta%20kasittelevan%20tryn%20loppuraportti_kansilla_nettil.pdf?sequence=1&isAllowed=y 35

Varhaiskasvatuslaki 2015/580 [viitattu 29.4.2018]. Saatavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Yhdenvertaisuus.fi. Mitä yhdenvertaisuudella tarkoitetaan [viitattu 14.2.2018]. Saatavissa: <http://yhdenvertaisuus.fi/mita-on-yhdenvertaisuus>

LIITTEET

Kaikki samalla viivalla -puheeksi yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksessa

- Päiväkodin ulkoliikuntavälineisinä myös polkupyörä apupyörillä ja ilman sekä hyvät pyöräkympärit. Talveksi muutama pari suksia, joissa on kenkiin kiinnitettävät siteet. Näitä kaikki lapset voivat käyttää.
- Retket maksuttomia ja eväät hoitopaikasta.
- Lelupäivä jokaisena päivänä, tavoite on, ettei lelulla ole niin suurta merkitystä.
- Juhliin ja tapahtumiin riittää, että lapsilla on ehjät ja puhtaat vaatteet. Naamiaisasuja saa lainata päiväkodista tai naamiaisia varten voidaan askarrella päähine tai muuta rekvisiittaa päiväkodissa. Nurinkurin-päivä.
- Synttärikutsut jaetaan hoitoajan ulkopuolella. Ryhmän eteiseen kansio, johon vanhemmat voivat laittaa yhteystiedot.
- Päiväkodissa monipuolisesti varavaatteita, koska aina lapsilla ei ole säänmukaisia varusteita.
- Päiväkotiin vaatteiden ja kenkien kierrätyspiste, johon voi tuoda ja josta saa ottaa vaatteita. Kierrätyspisteen ylläpidosta huolehtii nimetty henkilö.
- Ryhmätilan seinälle lista, johon on kerätty erilaisia aktiviteettejä: metsäretki, kirjasto, jumppa. Lapsi saa siihen merkinnän, kun hän on osallistunut.
- Yhdenvertaisuus näkyväksi kysymysten ja asenteiden kautta, tärkeämpi on kysyä, mitä teit yhdessä perheen kanssa viikonloppuna, olitteko ulkona, mitä leikit...kuin kävitkö jossain maksullisessa paikassa.

Yhteisöllisyys on tärkeä voimavara, johon kannattaa investoida. Toiminta, johon kaikki ovat tervetulleita lisää yhteisöllisyyttä, iloa ja hyviä kohtaamisia arkeen.